

XIV Zjazd Polskiego Towarzystwa Kognitywistycznego

KSIĘGA ABSTRAKTÓW

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
19-20 września 2024

ROZWOJOWE UJĘCIE INTEROCEPCJI I NEURONALNYCH MECHANIZMÓW LEŻĄCYCH U JEJ PODSTAW

Julia Adamczyk

Interocepcja pełni szereg funkcji stanowiących fundament działania jednostki w świecie. Procesy interoceptywne obejmują mechanizmy czucia, interpretacji i integracji wrażeń wewnętrznych przetwarzanych przez organizm oraz regulacji wewnętrznego środowiska poddanego działaniu tychże bodźców. Efekt działań tego systemu percepcyjnego wyraża się w tworzeniu reprezentacji stanu organizmu, niekiedy prowadzącej do wyłonienia świadomego doświadczenia wrażeń cielesnych. Ponadto, jakość działania zmysłu percepcji wewnętrznej wpływa na wiele wymiarów, od fizjologicznego utrzymania homeostatycznej równowagi do funkcjonowania poznawczo-afektywnego, akcentując swoją rolę m.in. w regulacji emocjonalnej lub konstytuowaniu pierwszoosobowego doświadczenia. Interocepcja ściśle związana jest również z aspektem społecznym, który jest głównym determinantem jej kształtowania. Próba zrozumienia funkcjonowania poznawczego człowieka z uwzględnieniem roli ciała, a także nieodłącznych od niego procesów interoceptywnych, niesie wobec tego konieczność przyjęcia wielowątkowej perspektywy. Generuje to jednak problemy w systematyzacji zagadnienia interocepcji i zakresu jej wpływów na poziomie konceptualizacyjnym oraz empirycznym.

Obecny status badań sugeruje, że jedną z takich luk jest identyfikacja trajektorii rozwojowej systemu percepcji cielesnej oraz czynników, które kierują jej modulacją na przestrzeni życia. Potrzebę zdefiniowania mechanizmów zmian ontogenetycznych podkreśla dodatkowo znaczenie interocepcji dla zdrowia psychicznego, jako że notuje się obecność aberracji przetwarzania interoceptywnego w różnorodnych deficytach i zaburzeniach stanów mentalnych. Referat o charakterze przeglądowym ma zatem na celu analizę występujących w literaturze przesłanek o trajektorii rozwoju interocepcji, porządkując obecną wiedzę na temat wzorców zmian na przestrzeni życia w percepcji stanu wewnętrznego, w okresie od niemowlęctwa do starzenia się. Szczególna uwaga skierowana zostanie na kluczową dla tego procesu modyfikację struktury mózgowej sieci przetwarzania wrażeń cielesnych. Podjęte zostanie także zagadnienie stosowanej metodologii badań nad percepcją wewnętrzną – czy problemem jest brak systematyzacji, czy może aktualne podejścia empiryczne nie są wystarczające do uchwycenia złożonych i dynamicznych mechanizmów związanych z interocepcją?

UMYSŁ ROZRZEDZONY

Szymon Chlebowski, Dawid Ratajczyk, Michał Wyrwa

Rozwój technologii niewątpliwie skutkuje rozszerzeniem naszym poznawczych możliwości. Z drugiej strony, zbyt duża zależność od niej, może skutkować pogorszeniem naszych funkcji poznawczych. Rozszerzanie naszego umysłu poza pewne granice, sprawia, że staje się on rozrzedzony. W swoim wystąpieniu skupimy się na wspomnianym wyżej procesie, w kontekście rozwoju generatywnej sztucznej inteligencji (gAI). Powiedzenie, że gAI zwiększa naszą produktywność, jest dziś truizmem. Z drugiej strony, jej bez troskie użycie może skutkować pogorszeniem nie tylko naszych zdolności do rozwiązywania problemów, ale także zdolności do ich sformułowania i rozumienia. Chcąc pogodzić zalety z wadami, wprowadzamy pojęcie optymalnie rozszerzonego umysłu, i.e., umysłu, który polega na technologii, żeby ułatwić sobie pewne zadania, nie zaś po to, by zlecać ich wykonanie gAI. Argumentujemy, że praktykowanie takiej równowagi skutkuje poznawczym dobrostanem. Proponujemy również praktyczny schemat osiągnięcia takiej równowagi oparty na etyce cnót.

POKONYWANIE NIESPRAWIEDLIWOŚCI EPISTEMICZNEJ W ROZUMIENIU AUTYZMU

Katarzyna Ciarcińska, Olga Tunkiewicz

Publikacja artykułu Leo Kanner „Autistic Disturbances of Effective Contact” oraz pracy doktorskiej Hansa Aspergera „Die Autistischen Psychopathen Im Kindesalter” stanowi przełom zarówno społeczny, jak i naukowy oraz moralny. Poprzez analizę medyczną uważanych dotychczas za społecznie nieakceptowanych zachowań, obu tym naukowcom udało się wykazać, że nie należy owych zachowań uważać za wynik kary boskiej czy przejaw szaleństwa, lecz jako zaburzenia rozwojowe. To umożliwiło nie tylko ich badanie, ale również potencjalnie zapobieganie lub leczenie jako stanów chorobowych. Do pierwszej połowy XX wieku osoby różniące się psychicznie i/lub fizycznie od ogółu były określane mianem „kretynów”, „opóźnionych”, „szaleńców”, „imbecylów” czy „idiotów”, nawet przez środowisko medyczne.

Z perspektywy konstruktywistycznej założenia stanowią integralną część naszych zasobów epistemicznych i wpływają na kształt oraz treść naszych paradygmatów naukowych. Dlatego też nie powinno dziwić nikogo to, że określenia takie jak „idiota” czy „kretyn” były akceptowane i używane w odniesieniu do fizycznych i umysłowych rozbieżności, zarówno w dyskursie potocznym, jak i naukowym.

Koncepcja niesprawiedliwości epistemicznej, wprowadzona przez Mirandę Fricker, okazuje się kluczowa w dyskusjach na temat autyzmu. Osoby autystyczne, z powodu niesprawiedliwego traktowania w dyskursie publicznym, były niezdolne do wyartykułowania swoich doświadczeń zarówno wobec siebie, jak szerszego społeczeństwa. Marginalizacja i wykluczenia osób z autyzmem z dyskursu publicznego, medycznego oraz wiedzytwórczego uniemożliwiły wypełnienie luki w zbiorowych zasobach hermeneutycznych. Wykluczenie ze sfery publicznej oznacza brak reprezentacji i władzy, co skutkuje brakiem uznania dla pewnych doświadczeń i zjawisk, które nie mogły nawet otrzymać odpowiedniej nazwy i zasobu terminologicznego. Osoby z autyzmem były pozbawione społecznego uznania, co uniemożliwiło im przekazanie swoich doświadczeń innym oraz samym sobie. Takie wykluczenie ze społeczności językowej, epistemicznej, medycznej i naukowej jest szkodliwe na wielu poziomach i dla wszystkich uczestników tych sfer rzeczywistości, ponieważ poszerzenie perspektyw epistemicznych wzbogaca nasze rozumienie złożonej rzeczywistości, w której wszyscy funkcjonujemy.

Niniejsza prezentacja ma na celu wyjaśnienie, w jaki sposób i dlaczego niesprawiedliwość epistemiczna oraz jej konsekwencje wpływają na procesy budowania wiedzy i kształtowanie wiedzy naukowej na temat autyzmu.

Bibliografia

1. Dinishak, J., *Autistic autobiography and hermeneutical injustice* (2021).
2. Dohmen, J., *A Little of Her Language: Epistemic Injustice and Mental Disability* (2016).
3. Gołaska-Ciesielska, P., Wodziński, M., *The Construction of Autism: Between Reflective and Background Knowledge* (2021).
4. Hacking, I., *Humans, Aliens and Autism* (2009).
5. Hacking, I., *How We Have Been Learning to Talk About Autism: A Role for Stories* (2009).
6. Hornsby J., Langton, R., *Free Speech and Illocution* (1998).
7. Kanner, L., *Autistic Disturbances of Affective Contact* (1943).
8. Fricker, M., *Epistemic Injustice and the Ethics of Knowing* (2007).

9. Kravchenko, A.V., From “observer” to “observers”: The multiplicity of constructed realities. *Constructivist Foundations* (2020).
10. Medina, J., *The Epistemology of Resistance* (2012).
11. Langton, R., *Sexual Solipsism: Philosophical Essays on Pornography and Objectification* (2009).

DISCRIMINATING AND SINGLING AGAINST GENERALITY CONSTRAINT. WHERE SCHELLENBERG WENT WRONG?

Antoni Dettloff, Sebastian Kołodziejczyk

One of the most important problems in the philosophy of perception, which is vigorously debated within the debate on the nature of the content of perceptual experience, concerns the question of the inclusion of the particular and the individual in the domain of generality (Bermúdez, and Cahen 2020). Extremely important in this are attempts to define the underlying tools by which such a solution is possible. One of the key proposals is the Demonstrative Strategy (McDowell 1996; Kołodziejczyk 2014). In our talk, we will juxtapose the Demonstrative Strategy with the proposals of Susanne Schellenberg (2019) and Robert Brandom (1994, 2001), and show that inclusion in the field of generality requires the fulfilment of a condition that is called in the debate ‘Generality Constraint’ (Evans 1982; Beck 2012) and which we will present in the form of ‘Sortalist Thesis’ (Boyle unpublished).

The first part of the talk will present the Demonstrative Strategy as a basic solution to the problem of transforming content from the individual (particular) to the general (McDowell 1996; Chuard 2007) level. The salient features of this solution are two basic parameters: identification and re-identification as mechanisms responsible for ensuring generality for perceptual content. In this context, it is worth asking the following question: whether the Demonstrative Strategy should not be reinterpreted in bottom-up terms rather than, as is standardly perceived, top-down. Zenon Pylyshyn's concept (2007) will be referred to for this purpose.

In the second part of presentation the seminal thesis from a recent article Susanna Schellenberg (2019) will be considered. She has argued that perceptual consciousness is constituted by a mental activity of employing perceptual capacities that allow for discriminating and singling out objects from its surround. She opposed her view to theories on which perceptual consciousness is constituted by either mind-independent particulars with which we are related in perception (relationism) or a sensory awareness relation to a peculiar entity, be it sense data, quale, proposition or intentional object. Schellenberg's general insight strikes us as right. What we find less convincing, however, is her claim that such low-level discriminatory and selective capacities make up an autonomous substratum of mental activity.

In the third part of our presentation, we draw a comparison with Robert Brandom's (1994, 2001) thesis about the inferential demarcation of the conceptual which states that, although possession of classificatory capacities, dependent on reliable dispositions to respond differentially, might constitute a necessary condition for cognitive systems to exhibit the form of interaction with environment specific to discursive creatures, it is, nonetheless, not sufficient. In response, we invoke the Sortalist Thesis (Boyle unpublished, Grandy, and Freund 2023), which states that a capacity to single out a particular (“this”) depends on a capacity to bring to bear some sortal concept (“this such”). Hence, we claim that discrimination requires “sortal-fixing”, which we define as an operation of subsuming perceptual cases under some general kind, understood as a formal concept, which can be appropriately saturated with specific lexical units and background knowledge acquired

by the subject. These sortals, in turn, are responsible for designating in respect to what determinable qualities what is encountered in perceptual situation could be further determined. Finally, we go on to argue that perceptual discrimination, as fine-grained as it can be, can be represented within the conceptual structure of thought by way of exploiting the distinction between determinables and determinates (Johnson 1921; Wilson 2023).

References

1. Beck J. (2012). „The Generality Constraint and the Structure of Thought”, *„Mind”* 121(483), 563-600.
2. Bermúdez, J. & Cahen, A. (2020). “Nonconceptual Mental Content”, *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*, Edward N. Zalta (ed.), URL = <<https://plato.stanford.edu/archives/sum2020/entries/content-nonconceptual/>>.
3. Boyle, Matthew. Unpublished. “Sortalism and Perceptual Content”.
4. Brandom, R. B. (1994). *Making It Explicit: Reasoning, Representing, and Discursive Commitment*, Cambridge, MA: Harvard University Press.
5. Brandom, R. B. (2001). *Articulating Reasons: An Introduction to Inferentialism*, Cambridge, MA: Harvard University Press.
6. Chuard, P. (2007). “Indiscriminable shades and demonstrative concepts”, *Australasian Journal of Philosophy* 85(2), 277–306.
7. Evans, G. (1982). *The Varieties of Reference*, Oxford: Oxford University Press.
8. Grandy, R., E. & Freund, M., A. (2023). „Sortals”, *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Summer 2023 Edition), Edward N. Zalta & Uri Nodelman (eds.), URL = <<https://plato.stanford.edu/archives/sum2023/entries/sortals/>>.
9. Johnson, W., E. (1921). *Logic (Part I)*, Cambridge: Cambridge University Press.
10. Kołodziejczyk, S. T. (2014). „Nonconceptual Content and Demonstrative Strategies”, *Filozofia Nauki*, 22(3(87)), 5-26.
11. McDowell, J. (1996). *Mind and World*, Cambridge, MA: Harvard University Press.
12. Pylyshyn Z. (2007), *Things and Places. How the Mind Connects with the World*, Cambridge (MA): MIT Press.
13. Schellenberg, S. (2019). „Perceptual consciousness as a mental activity”. *Noûs*, 53(1), 114-133.
14. Wilson, J. (2023). „Determinables and Determinates”, *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Spring 2023 Edition), Edward N. Zalta & Uri Nodelman (eds.), URL = <<https://plato.stanford.edu/archives/spr2023/entries/determinate-determinables/>>.

ROLA ZDOLNOŚCI NUMERYCZNYCH, RAMOWANIA ORAZ FORMATU INFORMACJI O SKUTKACH UBOCZNYCH W OCENIE RYZYKA ZWIĄZNEGO Z PRZYJMOWANIEM LEKU. REPLIKACJA BADANIA PETERS I IN. (2011)

Joanna Dix

Podejmowanie dobrych decyzji wymaga trafnej percepcji ryzyka czy to w domenie finansowej czy w medycznej. Często jednak spostrzeżenie ryzyka zależy od tego, w jaki sposób zostanie ono zaprezentowane. Na przykład, znaczącą rolę odgrywać może to, czy zostanie ono przedstawione w kontekście zysków czy strat. Ponadto, ryzyko komunikowane jest często z wykorzystaniem wartości liczbowych (np. procentowych), które mogą nie być właściwie przetwarzane przez osoby o niższych zdolnościach numerycznych. To badanie miało na celu poddanie replikacji efektów dotyczących wpływu rodzaju ramy (pozytywnej, negatywnej i łączonej) oraz formatu (procenty, frekwencje) informacji o skutkach ubocznych leku na ocenę ryzyka jego zażywania,

przy uwzględnieniu poziomu zdolności numerycznych. W oryginalnym badaniu (Peters i. in. 2011) osoby o niższych zdolnościach numerycznych oceniały ryzyko jako wyższe w warunku formatu frekwencji niż w warunku formatu procentowego. Ponadto zaobserwowano, że zażywanie leku oceniane było jako bardziej ryzykowne w formacie strat niż w dwóch pozostałych formatach. W badaniu replikacyjnym wykazano istotny wpływ ramy oraz formatu liczbowego na percepcję ryzyka, co jest zgodne z wynikami oryginalnego badania. Percepcja ryzyka była wyższa w warunku formatu liczbowego częstotliwości niż w formacie procentowym. W trakcie konferencji zostaną zaprezentowane wyniki replikacji tego badania obejmujące dodatkowo pomiar emocji oraz intencji do zażywania leku. U osób o niższych zdolnościach numerycznych występują istotne różnice w intencji zażycia leku, intencja jest wyższa w warunku procentowym osoby te odczuwały również więcej negatywnych emocji w warunku częstotliwości niż procentów.

BIOLOGICZNE, KULTUROWE I SPOŁECZNE UWARUNKOWANIA POZNANIA LUDZKIEGO. STUDIUM KOGNITYWISTYCZNE

Marta Dix

Jednym z najważniejszych zadań współczesnej nauki, a w szczególności nauk społecznych, jest odpowiedź na pytanie, jakie czynniki decydują o rozwoju ludzkiej społeczności. Historyczny obraz rozwoju, sięgający początku historii ludzkości, zazwyczaj rekonstruuje się wskazując na trzy główne czynniki: biologiczny, społeczny i kulturowy. Wiedza o współczesności, zasadniczo odmienna od wiedzy o okresach wcześniejszych, przekonuje do istotnej korekty tego ujęcia i wprowadzenia doń czynnika poznawczego.

W referacie przedstawiam argumenty, które modelowo ilustrują historyczne prawidłowości rozwoju gatunku ludzkiego, poczynając od epoki neolitu, przez epokę brązu, żelaza, wczesne średniowiecze (modele 2-5; Grabarczyk 1999) aż po współczesny obraz rozwoju cywilizacyjnego (model 6; Lewin, 2005). Wskazują one, że historię dziejów wyznaczały głównie trzy czynniki wymienione wyżej. W wystąpieniu zwracam uwagę na fakt, że w epoce współczesnej pojawia się czwarty, kluczowy czynnik – czynnik poznawczy.

Wzrost jego rangi w historii rozwoju cywilizacji przedstawiam za pomocą modelu czteroczynnikowego. Charakteryzuję ten czynnik i pokazuję jego miejsce w tym modelu. Będzie on zasadniczo decydował o optymalizacji prawidłowości rozwoju cywilizacji (a więc nie tylko społeczeństw) wraz z pozostałymi trzema czynnikami (Dixa, Łastowski, 2023).

Specjalnym wątkiem problemowym referatu jest „wydobycie” czynnika poznawczego spośród pozostałych, ponieważ z historycznego punktu widzenia był on obecny wcześniej, ale w naszych czasach okazuje się szczególnie istotny. To zadanie wymaga wskazania przynajmniej niektórych powiązań czynnika poznawczego z pozostałymi. W tym celu korzystam ze znanych już ujęć, zaproponowanych w naukach biologicznych i społecznych. Takimi ujęciami są koncepcje: Wilsona (socjobiologii), Lalanda (dziedziczenia nisz kulturowych), Humphreya (inteligencji makiawelicznej), Dennetta (Wieży Generowania i Testowania), Dawkinsa (fenotypu rozszerzonego), Hamiltona-Triversa (altruizmu krewniaczego i odwzajemnionego), Tomasello (intencjonalności współdzielonej) oraz Turinga (kryterialnej koncepcji umysłu).

Jeżeli uwzględni się wybrane aspekty z proponowanych koncepcji, uzasadniające istotną rangę czynnika poznawczego wobec trzech pozostałych, to ukazane modelowe ujęcie rozwoju ludzkości można

określić jako obraz ważnego zwrotu historycznego: historię rozwoju ludzkich społeczeństw zastępuje się historią rozwoju cywilizacji.

Bibliografia

1. Dawkins, R. (1982). *The extended phenotype*. Oxford: Oxford University Press.
2. Dennett, D.C. (1995). *Darwin's dangerous idea: Evolution and the meanings of life*. New York: Simon & Schuster.
3. Dixa, M., & Łastowski, K. (2023). Searching for principles of sustainable development. *Dialogue and Universalism*, 33(2), 115-145.
4. Grabarczyk, T. (1999). Oddziaływania i uzależnienia między człowiekiem i środowiskiem w pradziejach na przykładzie Borów Tucholskich. W: A. Barcikowski, M. Boiński, A. Nienartowicz (red.), *Wielofunkcyjna rola lasu. Ochrona przyrody – gospodarka – edukacja* (s. 231–247). Toruń: Wydawnictwa Naukowe UMK.
5. Hamilton, W.D. (1964). The genetical evolution of social behaviour I & II. *Journal of Theoretical Biology*, 7(1), 1-52.
6. Humphrey, N. K. (1988). The social function of intellect. W: R. W. Byrne & A. Whiten (Red.), *Machiavellian intelligence: Social expertise and the evolution of intellect in monkeys, apes, and humans* (s. 13–26). Oxford: Clarendon Press/Oxford University Press.
7. Laland, K., Brown, G. (2006). Niche construction, human behavior, and the adaptive-lag. *Evolutionary Anthropology*, 15, 95–104.
8. Laland, K., Kendal, J., & Brown, G. (2007). The niche construction perspective: Implications for evolution and human behaviour. *Journal of Evolutionary Psychology*, 5(1-4), 51–66.
9. Lewin, R. (2005). *Human evolution: An illustrated introduction*. Malden, MA: Blackwell.
10. Tomasello, M. (1999). *The cultural origins of human cognition*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
11. Trivers, R. (1971). The evolution of reciprocal altruism. *Quarterly Review of Biology*, 46(1), 35-57.
12. Turing, A. (1950). Computing machinery and intelligence. *Mind*, 59(236), 433-460.
13. Wilson, E. O. (1975). *Sociobiology: The new synthesis*. Cambridge, MA: Belknap Press of Harvard University Press.

DOŚWIADCZENIE RZECZYWISTOŚCI I JEGO ROLA EPISTEMICZNA

Paweł Gładziejewski

Świadomej percepcji wzrokowej towarzyszy na ogół poczucie zanurzenia w percypowanym świecie albo poczucie, że własny stan percepcyjny odkrywa przede podmiotem świat takim, jakim on rzeczywiście jest. Przedmiotem mojego wystąpienia będzie właśnie „doświadczenie rzeczywistości” (DR) jako aspekt fenomenologii percepcji. Wystąpienie będzie miało trzy cele. Po pierwsze, będę argumentował, że DR w istocie składa się z trzech odrębnych i częściowo niezależnych komponentów: (1) predykcyjnej struktury reprezentacji pierwszego rzędu; (2) metareprezentacji; (3) interoceptywnego „tła” eksterocepcji. Po drugie, mamy powody by sądzić, że za każdy z tych komponentów odpowiada mechanizm nieświadomego wnioskowania, co zasadniczo zmienia naszą koncepcję roli epistemicznej DR (z fudacjonistycznej na inferencyjną). Po trzecie, podejmę problem, czy takie ujęcie DR można ekstrapolować poza domenę percepcji wzrokowej. Jako case study potraktuję doświadczenia mistyczne indukowane substancjami psychodelicznymi, charakteryzujące się tym, co William James nazwał „wartością noetyczną”.

CZAS OPARTY NA ZDARZENIACH (EVENT-BASED TIME) W KULTURZE I JĘZYKU POLSKIM

Michał Góral

Niniejszy artykuł przedstawia Badanie korpusowe koncepcji czasu opartego na zdarzeniach (Event-based Time), jej ekspresji językowej oraz wykorzystania w praktykach mówienia i myślenia o czasie we współczesnej kulturze i języku polskim. Przedstawiamy tu wstępne wyniki oparte na analizie kognitywno-konceptualnej i językowej Narodowego Korpusu Językowego Polskiego (NKJP), które zmotywowały do dalszych badań opartych na obserwacji etnograficznej, wywiadzie, rozmowie i ustrukturyzowanych zadaniach językowych. Wyniki te sugerują, że język polski posiada bogaty zasób wyrażen leksykalnych i frazeologicznych dla interwałów czasowych opartych na zdarzeniach (Event-based), na wskaźnikach środowiskowych, obserwacji ciał niebieskich oraz normach społecznych, które nie zostały opisane z perspektywy antropologii kognitywnej i kulturowej. Udokumentowano tutaj interwały czasowe oparte na zdarzeniach w domenach etapów życia, pór dnia i nocy oraz pór roku.

BIOKULTUROWA DYNAMIKA POJĘCIA DUSZA I JEJ RELACJI Z CIAŁEM I UMYSŁEM; NOWE BADANIA KOGNITYWNE W POPULACJI WYSP KANARYJSKICH

Michał Góral

Pojęcie dusza jest jednym z najbardziej powszechnych i obecnych wśród ludzkich kultur na całym świecie pojęć antropologicznych. W niniejszym raporcie przedstawiamy nowe badania eksperymentalne nad kognitywną architekturą duszy w języku hiszpańskim i jej związkiem z pojęciami ciała i umysłu. W ten sposób chcemy pokazać, w jaki sposób pojęcia te są determinowane przez to konkretne środowisko biokulturowe.

Aby uzyskać korpus danych, zastosowaliśmy narzędzia metodologiczne opracowane w ramach projektu C. U. D. (Ciało, Umysł, Dusza) realizowanego w naszym Laboratorium Poznania i Zdrowia Kulturowego we współpracy z Katolickim Uniwersytetem Lubelskim Jana Pawła II (Polska). Badanie zostało przeprowadzone na grupie studentów kierunku Wzornictwo Przemysłowe z Wydziału Inżynierii Przemysłowej Uniwersytetu Las Palmas de Gran Canaria (Hiszpania). Uzyskany korpus został przeanalizowany za pomocą Wyidealizowanych Kognitywnych Modeli (ICM) i ich pochodnych, paradygmatu emergentnego zaproponowanego przez Nowe Nauki Kognitywne.

TRANSFER EFEKTÓW KOMPUTEROWEGO TRENINGU POZNAWCZEGO ZALEŻNOŚCI NIENUMERYCZNO-PRZESTRZENNYCH NA RELACJE NUMERYCZNO-PRZESTRZENNE U DZIECI Z RYZYKIEM DYSKALKULII

Małgorzata Gut

Literatura dowodzi korzystnego wpływu treningu poznawczego z wykorzystaniem gier komputerowych na poziom umiejętności matematycznych, co znajduje zastosowanie w edukacji i terapii, m.in. dyskalkulii. W naszych badaniach wzięło udział 102 dzieci (8-11 lat, 55 dziewczynek i 47 chłopców): 32 prawidłowo rozwijających się i 70 z ryzykiem dyskalkulii, które dodatkowo podzielono na 3 grupy: 1 - poddane treningowi poznawczemu z grą komputerową Kalkulilo (bazującą na relacji liczbowo-przestrzennej); 2 - grające w grę kontrolną (z wykorzystaniem symboli nie-liczbowych); i 3 - dzieci bez treningu. Spośród nich pełną procedurę ukończyło: 21 dzieci z grupy 1, i po 19 dzieci z grupy 2 i 3. W ramach pre- i post-testu (przed i po treningu) uczestnicy wykonywali zadanie (bloki eksperymentalne) polegające na określaniu, czy zestaw 3 liczb prezentowany jest w kolejności wzrastającej lub malejącej wartości liczbowej czy nie. W blokach kontrolnych dzieci wskazywały czy prezentowane zestawy zawierają liczbę 5. Trening poznawczy trwał 5 godzin i był podzielony na 8-10 sesji po 30-45 minut. Wyniki wskazują na większą poprawność wykonania i mniejszą liczbę pominięć (brak odpowiedzi) w obu zadaniach (kontrolne i eksperymentalne) oraz krótszy czas reakcji w zadaniu kontrolnym u dzieci prawidłowo rozwijających się w porównaniu z dziećmi z ryzykiem dyskalkulii. Ponadto wykazano brak efektu treningu z grą Kalkulilo na poprawność wykonania zadania eksperymentalnego przy jednoczesnym wzroście tej poprawności w grupie grającej w grę kontrolną. Wykazano też skrócenie czasu reakcji w zadaniu kontrolnym, ale znów – tylko w grupie trenującej z grą kontrolną przy braku efektu w grupie grającej w Kalkulilo. Prawdopodobną przyczyną braku wpływu treningu relacji numeryczno-przestrzennych może być duża heterogeniczność próby, obserwowana nawet na etapie pretestu (dzieci różnią się też stopniem nasilenia objawów deficytu dominującego, co świadczy o istnieniu kilku typów dyskalkulii) i posttestu (poszczególne uczestnicy wykazywali poprawę, ale na poziomie różnych wskaźników). Wyniki te wpisują się w dyskusję dotyczącą z jednej strony trudności w diagnozowaniu dyskalkulii, ale także - rozwijania i wykazywania efektywności treningu poznawczego oraz transferu umiejętności wytrenowanych do nietrenowanych.

Badania zostały sfinansowane z grantu NCN nr UMO-2017/26/E/HS6/00033.

ROLA INTUICJI I DELIBERACJI W PODATNOŚCI OSÓB W SPEKTRUM AUTYZMU NA EFEKT UTOPIONYCH KOSZTÓW I EFEKT WABIKA

Kacper Jurewicz

Od dekad rolę intuicji i deliberacji oraz interakcję między nimi w procesie podejmowania decyzji bada się w oparciu o teorie dwuprocesowe, opierające się na założeniu, że ludzie podejmują decyzję posługując się dwoma typami przetwarzania. Przetwarzanie typu pierwszego, które jest intuicyjne, oraz przetwarzanie typu drugiego, odpowiadające za bardziej złożone, deliberacyjne procesy myślowe. Zdecydowana większość badań przeprowadzonych w oparciu o te teorie prowadzona jest na próbach z ogólnej populacji, natomiast na

popularności zyskują obecnie badania nad dwuprocesową teorią autyzmu (Dual Process Theory of Autism). Badania w tym nurcie wykazały, że osoby autystyczne cechują się bardziej deliberacyjnym stylem myślenia, skutkującym podejmowaniem decyzji w mniejszym stopniu obarczonych błędami poznawczymi. Osoby autystyczne m.in. w mniejszym stopniu ulegają błędowi utopionych kosztów, mają mniejszą tendencję do nadmiernego optymizmu aktualizując przekonania, rzadziej popełniają błąd koniunkcji oraz w mniejszym stopniu ulegają efektowi wabika. Wyniki te z pozoru sugerują, że osoby autystyczne cechują się większą umiejętnością podejmowania racjonalnych decyzji, jednak wyniki innych badań wykazują, że mają one większe trudności z podejmowaniem decyzji w codziennym życiu i w większym stopniu doświadczają negatywnych konsekwencji tych decyzji. Wiele wskazuje na to, że te trudności mogą być wynikiem mniejszej wrażliwości na informacje oraz czynniki kontekstowe, takie jak emocje, czy poprzednie doświadczenia. Badanie, które zamierzamy przeprowadzić ma na celu lepsze poznanie roli intuicji i deliberacji w procesie podejmowania decyzji osób autystycznych. Głównym celem jest zweryfikowanie hipotezy, że osoby autystyczne cechują się niższą podatnością na efekt utopionych kosztów oraz efekt wabika (w dotychczasowych badaniach wykazano niespójne wyniki dotyczące zależności między czasem odpowiedzi a wrażliwością na te efekty). W tym celu planujemy przeprowadzić badanie eksperymentalne w schemacie 2 (osoby autystyczne vs neurotypowe) x 2 (presja czasu vs brak presji czasu), w którym uczestnicy zostaną poproszeni o wykonanie zadań mierzących podatność na efekt utopionych kosztów oraz efekt wabika.

AKTYWISTYCZNA KONCEPCJA UMYŚLU A KONCEPTUALIZM PERCEPCYJNY: MIĘDZY PRODUKTYWNOŚCIĄ A OGÓLNOŚCIĄ

Jakub Kańtoch, Sebastian Kołodziejczyk

W dyskusji nad naturą treści percepcji dominuje pogląd, wedle którego cały spór należy rozważać w kontekście podziału na treść (content) i stan (state) (Crowther 2006, Heck 2000, Speaks 2005). W swoim wystąpieniu proponujemy rozszerzenie tego podziału poprzez wprowadzenie trzeciego wymiaru, czyli aktu (Schellenberg 2018). Jednocześnie, co jest kluczową tezą naszego wystąpienia, uwzględnienie aktu nie musi prowadzić do non-konceptualizmu. By tę tezę uzasadnić, najpierw zostanie przeprowadzona pogłębiona analiza koncepcji aktywistycznej zaproponowanej przez Susanny Schellenberg (2018, 2019, 2020), a następnie zostaną rozważone dwie istotne trudności takiego podejścia: niewspółmierność wytworów powiązanych z aktami, oraz fundamentalne ograniczenia związane z ogólnym charakterem tychże wytworów.

W drugiej części wystąpienia zostanie zrekonstruowany pogląd Susanna Schellenberg. Zaproponowała ona nową teorię doświadczenia percepcyjnego, zgodnie z którą świadomość percepcyjna jest konstytutywnie kwestią aktów władz mentalnych, nie zaś relacji z czysto intencjonalnym bądź realnym przedmiotem (Schellenberg 2018, 2019, 2020). Zarówno klasyczny relacjonizm, jak i większość stanowisk reprezentacjonistycznych określa naturę doświadczenia percepcyjnego w kategoriach relacji do przedmiotu zewnętrznego, lub do różnorodnie rozumianej treści. Zgodnie z tezą aktywizmu mentalnego zarówno zewnętrzny przedmiot, jak i treść mają drugorzędne miejsce w analizie natury doświadczenia percepcyjnego, dla natury którego fundamentalną rolę odgrywa użycie percepcyjnych władz dyskryminacji i selekcji, które choć funkcjonalnie określone są przez zewnętrzne przedmioty, to ich akty są od faktycznej obecności tychże niezależne. Zgodnie z koncepcją Schellenberg zarówno stan, jak i treść percepcji są zatem konstytuowane i produkowane przez władze użyte w akcie percepcji. Stanowisko to zachowuje kluczową ideę reprezentacjonizmu w kwestii treściowego charakteru doświadczenia, łącząc jednocześnie walory

eksternalizmu i internalizmu: choć władze percepcyjne teleologicznie nakierowane są na zewnętrzne przedmioty, ich faktyczne akty nie wymagają kontrybucji środowiskowej.

W trzeciej części wystąpienia rozważone i podważone zostanie stanowisko Schellenberg, która łączy aktywizm mentalny z niekonceptualizmem (Schellenberg 2013): władze dyskryminacji i selekcji percepcyjnej mają charakter niskopoziomowy i są uprzednie względem atrybucji percepcyjnej, a zatem nie wymagają kompetencji pojęciowych. Zgodnie z zarysowanymi powyżej trudnościami związanymi z niewspółmiernością oraz ograniczeniem co do ogólności wytworów aktów, o których mówi Schellenberg, można zaryzykować tezę, że odpowiednio wyprofilowany konceptualizm stanowi konieczny suplement aktywistycznej koncepcji doświadczenia percepcyjnego. Co więcej, aktywizm pozwala na przeformułowanie konceptualizmu z kategorii treściowych bądź stanowych na kategorię formy aktów percepcyjnych.

Choć akty dyskryminacyjno-selektywnych władz percepcyjnych mają charakter partykularny, ich funkcje muszą być określone na tyle ogólnie, by dyskryminować i wybierać przedmioty podług ich typów. Taka ogólność na maksymalnym poziomie dotyczącym każdej możliwej władzy percepcyjnej sprowadza się do percepcyjnego ujęcia czegoś jako czegoś (i) substancjalnego (istniejącego poza tu i teraz partykularnej percepcji), (ii) przynależącego do jakiegoś typu bądź rodzaju, (iii) będącego w relacjach z innymi przedmiotami w otoczeniu, (iv) potencjalnego źródła treści poznawczych (propozycjonalnych). Takie maksymalnie ogólne określenie stanowi podstawę wszelkiej dalszej partykularnej determinacji aktu percepcyjnego i warunek możliwości obiektywnej percepcji oraz konstytucji treści propozycjonalnej. Jednocześnie określenia te – jako ogólne – muszą mieć charakter konceptualny (por. Evans 1985). Twierdzimy zatem, że między aktywizmem a konceptualizmem (por. McDowell 1996) zachodzi teoretyczna komplementarność: z jednej strony pozwala nam ona dookreślić naturę władz percepcyjnych, z drugiej zaś przeformułować konceptualizm w terminach koncepcji fundamentalnych określeń aktów umysłu.

Bibliografia

1. Crowther, T.M. (2006). Two Conceptions of Conceptualism and Nonconceptualism, *Erkenntnis*, 65(2), s. 245–276.
2. Evans, G. (1985). “Things without the Mind” w: *Collected Papers*, Oxford: Oxford University Press.
3. Heck, R. G. (2000). Nonconceptual Content and the “Space of Reasons”, *Philosophical Review*, 109(4), s. 483–523.
4. Schellenberg, S. (2013). “A Trilemma about Mental Content”, w: Schear Joseph (ed.), *Mind, Reason, and Being-in-the-world*. Routledge. s. 272-282.
5. Schellenberg, S. (2018). *The Unity of Perception: Content, Consciousness, Evidence*. Oxford: Oxford University Press.
6. Schellenberg, S. (2019). Perceptual Consciousness as a Mental Activity. *Noûs* 53 (1):114-133.
7. Schellenberg, S. (2020). Capacities First. *Philosophy and Phenomenological Research* 100(3):744-757.
8. Speaks, J. (2005). Is There a Problem About Nonconceptual Content?, *Philosophical Review*, 114(3), s. 359–98.
9. McDowell, J. (1996). *Mind and World*. Cambridge: Harvard University Press.

PASSIVE BRAIN-COMPUTER INTERFACE USING SCENT STIMULI TO PREDICT AWARENESS LEVELS

Hubert Kasprzak

Olfaction, or the sense of smell, can significantly enhance brain-computer interfaces (BCIs), improving their usability and enabling passive monitoring of cognitive states. In reactive BCIs, specific odors can be

linked to commands, allowing for more intuitive user interactions, while passive applications can observe cognitive activity. However, several challenges remain, including creating precise odor delivery systems and developing reliable algorithms for detecting and interpreting brain signals. To address these challenges, integrating electroencephalography (EEG) and electrobulbography (EBG) within an olfactory oddball paradigm has been proposed to predict user awareness. Initial results from a pilot study suggest that this new passive olfactory BCI approach, which employs common spatial pattern (CSP) filtration for awareness level classification, shows considerable promise.

DELUSIONS ARE NOT ALWAYS FALSE, SOMETIMES JUSTIFIED, NOT THAT DIFFERENT FROM EVERYDAY IRRATIONAL BELIEFS. SO WHAT IS THE PROBLEM?

Maja Kittel

Philosophers have convincingly undermined many intuitive assumptions about delusions - that they are false, unjustified, fixed despite evidence to the contrary, radically different from other irrational beliefs. I have conducted an empirical, qualitative study, during which I talked to 18 Polish psychiatrists and psychologists to confront some of the philosophical theories about delusions with the experience of people working with delusional patients. Surprisingly, my interviewees would largely agree with most of the philosophical claims about delusions' epistemic properties - at least at face value. Nevertheless, they are significantly more reluctant than some philosophers to admit that there is a strict continuity between delusions and "mild" irrationality cases. This suggests that there is something wrong about delusions that philosophical distinctions do not bring out as clearly as they should. I will attempt to define this mystery factor with reference to Bortolotti's 2023 claim that delusions are "identity" beliefs.

PRZESZUKIWANIE WZROKOWE A WYOBRAŻNIA ZMYSŁOWA

Piotr Kozak

W ostatniej dekadzie w naukach o poznaniu daje się zauważyć rosnące zainteresowanie relacją pomiędzy procesami przeszukiwania wzrokowego (visual search) oraz procesami odpowiedzialnymi za wyobraźnię zmysłową (mental imagery). Z jednej strony procesy przeszukiwania wzrokowego i wyobraźnia zmysłowa wydają się być oparte na podobnych neurobiologicznie procesach percepcyjnych. Z drugiej strony wydają się opierać na mechanizmach przetwarzania treści obrazowych. W moim wystąpieniu będę argumentował, że jeżeli procesy przeszukiwania wzrokowego oraz wyobraźnia zmysłowa miałyby być powiązane funkcjonalnie i mechanistycznie, to, wbrew dominującym poglądom na naturę wyobraźni zmysłowej i przeszukiwania wzrokowego, nie daje się ich wyjaśnić tych ostatnich poprzez odwoływanie się do posiadania treści obrazowej i bycie częścią procesów percepcyjnych. Będę argumentował, po pierwsze, że jeżeli przeszukiwanie wzrokowe oparte byłoby o obrazową naturę reprezentacji, wówczas nie dałoby się wyjaśnić względnej efektywności procesów przeszukiwania wzrokowego. Po drugie, treść reprezentacji leżących u podstaw procesów przeszukiwania wzrokowego i wyobraźni zmysłowej jest, w przeciwieństwie do

treści percepcji, sztywna. W konsekwencji, jeżeli procesy przeszukiwania wzrokowego i wyobraźni zmysłowej miałyby być powiązane funkcjonalnie, to nie mogłyby być rodzajem procesów percepcyjnych.

ZWIĄZEK MIĘDZY DOLEGLIWOŚCIAMI SOMATYCZNYMI, BÓLEM PSYCHICZNYM A OBRAZEM CIAŁA U PACJENTÓW Z CHOROBYMI REUMATOLOGICZNYMI I ZABURZENIAMI CZYNNOŚCIOWYMI

Natalia Krymow

Wprowadzenie

Wśród chorób reumatologicznych znajdują się choroby o charakterze autoimmunologicznym. Wówczas wytworzone przez organizm przeciwciała niszczą własne tkanki powodując stany zapalne, które wywołują ból nocycyptywny (Simon i in. 2021). Oprócz pacjentów z chorobami reumatologicznymi, do reumatologów trafiają osoby z fibromialgią. Osoby te doświadczają silnych dolegliwości bólowych mimo prawidłowych wyników badań diagnostycznych. Według kognitywno – behawioralnego modelu obrazu ciała i przewlekłego bólu, procesy kognitywne oraz wykazywane zachowania wzajemnie oddziałują na doświadczanie bólu, zaś ból na procesy umysłowe oraz wykonywane czynności (Sundermann, 2020). Choć wiele badań potwierdza obniżenie dobrostanu psychicznego u pacjentów reumatologicznych i z fibromialgią, brakuje badań porównujących te grupy. Celem przeprowadzonego badania było poznanie różnic pomiędzy grupami oraz zbadanie wpływu odczuwanych dolegliwości somatycznych na obraz ciała oraz stan psychiczny pacjentów

Cel badania

P1: Czy istnieją różnice w obrazie ciała i bólu psychicznego pomiędzy pacjentami z chorobami reumatologicznymi a pacjentami z zaburzeniami psychosomatycznymi?

H1: Im większą uciążliwość dolegliwości deklaruje pacjent, tym bardziej negatywnie ocenia swoje ciało oraz wykazuje wyższy poziom bólu psychicznego.

Metody

Do badania bólu psychicznego wykorzystałam Polską adaptację Skali Bólu Psychicznego Ronalda Holdena i współpracowników (Holden). W celu ustalenia poziomu oceny swojego ciała wykorzystałam skalę poznania - emocji kwestionariusza Wizerunku Ciała (KWCO) oraz Skalę Samooceny Ciała dla Adolescentów i Dorosłych (BESAA). W celu zmierzenia poziomu dolegliwości poprosiłam pacjentów o zaznaczenie swojego poziomu na skali od 0 do 10.

Wyniki

W badaniu wzięło udział 36 pacjentów (19= pacjenci reumatologiczni; 17= pacjenci z zaburzeniami czynnościowymi; $M=35,36$; $SD=9,72$). Wyniki wskazują brak istotnych statystycznie różnic pomiędzy grupami w kontekście obrazu ciała i bólu psychicznego. Uzyskane wartości korelacji dla zmiennej BESAA ($\rho = -0,48$; $p = 0,003$) oraz KWCO ($\rho = 0,47$; $p = 0,004$) potwierdzają zależność, zgodnie z którą wzrost uciążliwości dolegliwości deklarowanych przez pacjenta koreluje z bardziej negatywną oceną własnego ciała.

Wyniki potwierdzają również hipotezę, że wraz ze wzrostem dolegliwości pacjenci wykazują wyższy poziom bólu psychicznego ($Rho = 0,636$; $p < 0,001$).

Wnioski

Wyniki badania podkreślają znaczący wpływ doświadczanych dolegliwości na obraz własnego ciała, co może mieć istotne znaczenie w terapii pacjentów cierpiących na ból przewlekły.

PERCEPTION AND THE FLOW OF INFORMATION

Kamil Lemanek

Although basic information theory is often paired with a passive understanding of perception, it can be understood as an independent informational aspect – one which engages with motor intentionality and surprisal values.

In order to explore this possibility, one can examine Fred Dretske's treatment of information in his seminal "Knowledge and the Flow of Information." Although his take on perception is intriguing, it fails to make it genuinely information theoretical. Rather, Dretske relies on higher order cognitive processes to make his system work. It isn't until beliefs and 'seeing-that' come into play, that we have an opportunity to employ his analog/digital distinction or to engage any quantifiable elements.

The necessary modification to Dretske's picture comes from the neuro-dynamic model advocated for by Walter J. Freeman, and the motor intentional features of it drawn out by Hubert Dreyfus. What the model illustrates is the priming performed by the body in anticipation of learned stimulus. These changes take place along an altogether different dimension than the one that Dretske relies upon – rendering differences in surprisal values. Where Dretske only takes into account whether a given piece of information is present, what Freeman and Dreyfus prompt is a consideration of to what degree that information is present.

This reformulated view of perception slots right into the middle of Dretske's flow of information. It finds grounding for motor intentionality and brings with it solid neuroscientific evidence. What is more, it points the way towards increased synergy between motricity, information theory, and neural networks - as this habit-laden understanding of perception ultimately resembles the pre-processing most closely associated with neural networks.

O ZASTOSOWANIU TEORII INTEGRACJI POJĘCIOWEJ W ONTOLOGII MIKROŚWIATA

Andrzej Łukasik

Doniosłym poznawczo rezultatem mechaniki kwantowej (QM) było wykazanie istotnych ograniczeń stosowalności pojęć naszego codziennego języka (i aparatury pojęciowej fizyki klasycznej) w odniesieniu do mikroświata. Wiele z rezultatów QM, takich jak dualizm korpuskularno-falowy, superpozycja stanów, nieoznaczoność, komplementarność, osobliwości statystyk kwantowych, czy kwantowe splątanie pozbawia nasz obraz mikroświata pogładowości i ma wyraźnie kontrintuicyjny charakter. Okazało się, że nasze pojmowanie mikroobiektów w kategoriach ontologii substancjalnych bytów jednostkowych klastycznego

atomizmu jest całkowicie nieadekwatne, a podstawowe pojęcia, takie jak „cząstka”, „fala” czy „przedmiot indywidualny” muszą z konieczności być traktowane jedynie w sposób metaforyczny (Lakoff, Johnson), co utrudnia realistyczną interpretację QM.

W referacie podjęto próbę skonstruowania pojęcia obiektu kwantowego jako amalgamatu pojęciowego klasycznych pojęć „cząstki” i „fali”, wykorzystując teorię integracji pojęciowej Franconier i Turner. Koncepcja ta otwiera drogę do konstrukcji realistycznie interpretowanego pojęcia mikroobiektu i może być potraktowana jako kontrpropozycja w stosunku do zasady komplementarności, kluczowej dla interpretacji kopenhaskiej Bohra i Heisenberga.

INTERAKCJA CZŁOWIEK-ROBOT CZY CZŁOWIEK-SZTUCZNY AGENT? O RÓŻNYCH FORMACH SZTUCZNEJ INTELIGENCJI W BADANIACH POZNANIA SPOŁECZNEGO

Albert Łukasik

Współczesne badania nad interakcją człowiek-robot obejmują różnorodne formy reprezentacji sztucznej inteligencji, takie jak roboty fizyczne, awatary i czatboty. Celem prezentacji będzie porównanie badań dotyczących tych różnych form, podkreślając brak wystarczających analiz porównawczych między nimi. Badania porównawcze mogą wszakże pomóc w ustaleniu unikalnych zmiennych, które mogą być kontrolowane w zależności od celu badania. Chociaż każda forma interakcji oferuje unikalne korzyści, istnieją również istotne ograniczenia. Przykładowo elastyczna zmiana wyglądu robota na potrzeby badania jest technicznie utrudniona, podczas gdy interakcje z czatbotami przez komputer mogą ograniczać społeczne aspekty poznania bez poczucia fizycznej obecności sztucznego agenta.

Proponowanym rozwiązaniem tych problemów i jednocześnie drugim punktem prezentacji jest zastosowanie wirtualnej rzeczywistości (VR), która umożliwi ucieleśnienie sztucznego agenta w tej samej przestrzeni co użytkownik, a także pozwala na elastyczną manipulację jego zachowaniem. VR umożliwia dostosowywanie społecznych wskazówek przejawianych przez agenta, co może znacząco poprawić jakość interakcji. Ponadto, symulowanie sytuacji z życia codziennego w VR zwiększa wartość ekologiczną badań, umożliwiając bardziej realistyczne i angażujące doświadczenia.

Wnioski płynące z tej analizy mogą przyczynić się do lepszego zrozumienia interakcji człowiek-robot oraz rozwijania bardziej efektywnych i elastycznych metod badawczych, które uwzględniają zróżnicowane formy reprezentacji sztucznej inteligencji.

METACOGNITION IS A SOCIAL MATTER

Anita Pacholik

The aim of the presentation is an introduction and argumentation for a model of extended metacognition. The consequence of the thesis about the social character of metacognition is that the relation me-others is an ontological necessary element in the process of learning metacognition, which extends it beyond the individual subject onto the other agents. Extended mind is also a socially extended mind. Still the thesis about socially

extended mind does not necessarily entail the thesis that metacognition is socially extended (not only constituted). Why should it be so, if it is a kind of knowledge, which a cognitive system re-represents to itself? In other words, if metacognition is a knowledge of the cognitive system about itself, then why would the system need an external support to gain such a “private and privileged” knowledge? The answer is: First because of the process of the formation of metacognition and second because of the cognitive support given by the other subjects contributing to the update of the metacognitive content. The latter happens in the process of communication. Communication is the form in which a system learns to re-represent in an explicit way its implicit knowledge about itself.

PRZECIĄŻENIA EPISTEMICZNE RESPONDENTÓW A WYNIKI W BADANIACH NAD REFERENCJĄ W FILOZOFII EKSPERYMENTALNEJ

Agata Paszke, Sebastian Kołodziejczyk

W obliczu masowej ekspansji eksperymentalnej filozofii języka szczególne miejsce zajmuje refleksja metodologiczna, która przyczynia się do zrównoważonego rozwoju tego paradygmatu. Dlatego też w pierwszej części wystąpienia, rozważone zostaną zasadnicze problemy metodologiczne filozofii eksperymentalnej (Bach, w druku). Kluczowe dla analizy zaprezentowanych problemów okaże się rozróżnienie zaproponowane przez Reichenbacha (Reichenbach 1938) na kontekst odkrycia i kontekst uzasadnienia, na podstawie którego zostanie postawiona kluczowa diagnoza wystąpienia: Brak wyraźnej delinacji tych kontekstów prowadzi do znacznego przekroczenia oczekiwań, co do kompetencji uczestników badania, a w rezultacie również do powstania barier epistemicznych. Konsekwencją tej diagnozy jest centralna teza wystąpienia, wedle której z uwagi na szereg czynników obecnych w kwestionariuszach, takich jak chociażby niedodeterminowanie, zarówno na gruncie semantycznym, jak i ontologicznym, oraz specyfikę filozofii eksperymentalnej, to właśnie rozbieżności w odpowiedziach uczestników powinny znajdować się w centrum naszej analizy (Woolfolk 2013, Cova et al. 2022).

W następnej części problemy te zostaną omówione na przykładach badań nad referencją nazw własnych z ostatnich lat. W pierwszej kolejności, wskazane zostanie powiązanie głównej tezy dot. istotności outliarów z dyskusją wokół uniformity conjecture w kontekście badań międzykulturowych (Machery et al. 2004, Sytsma & Livengood 2011, Sytsma et al. 2015). Następnie, na podstawie kwestionariusza stworzonego przez autorów późniejszego badania (Devitt & Porot 2018) zostanie pokazane, w jaki sposób problematyczne czynniki, o których mowa była w części pierwszej, w kodowywane są w winiety i przyczyniają się do powstania istotnych barier epistemicznych dla uczestników badania, tym samym prowadząc do fałszywie jednorodnych wyników. W konsekwencji, zamierzamy pokazać, że uniformity conjecture nie znajduje potwierdzenia ani na gruncie empirycznym, ani teoretycznym. W ostatniej części wystąpienia zaprezentowane zostaną możliwe perspektywy badawcze, wskazujące na istotność zmiany podejścia eksperymentalnego w celu przewyciężenia omówionych trudności.

Bibliografia

1. Bach, T. (w druku), ‘On the Limitations and Criticism of Experimental Philosophy’, w M. Bauer, S. Kornmesser (red.) *Compact Compendium of Experimental Philosophy*. Berlin: De Gruyter, pp. 101-130, <https://doi.org/10.1515/9783110716931-006>.

2. Cova, F. et al. (2021), 'Estimating the Reproducibility of Experimental Philosophy', *Review of Philosophy and Psychology*, 12:9-44, <https://doi.org/10.1007/s13164-018-0400-9>.
3. Devitt, M., Porot, N. (2018) 'The Reference of Proper Names: Testing Usage and Intuitions', *Cognitive Sciences*, 42:1552-1585, (together with an attached *Appendix*, pp. 1- 10), <https://doi.org/10.1111/cogs.12609>.
4. Machery, E., Mallon, R., Nichols, S., Stich, S. (2004, 20082) 'Semantics, cross-cultural style', *Cognition*, 92: 1-12. Przedruk w Knobe, J., Nichols, S. (red.) (2008) *Experimental Philosophy*. Oxford: Oxford University Press, pp. 47-58.
5. Reichenbach, H. (1938, 20062) *Experience and Prediction: An Analysis of the Foundations and the Structure of Knowledge*. Chicago: University of Chicago Press.
6. Sytsma, J., Livengood, J. (2011) 'A New Perspective Concerning Experiments on Semantic Intuitions', *Australasian Journal of Philosophy*, 89(2): 315-332, <https://doi.org/10.1080/00048401003639832>.
7. Sytsma, J., Livengood, J., Sato, R., Oguchi, M. (2015) 'Reference in the Land of the Rising Sun: A Cross-cultural Study on the Reference of Proper Names', *Review of Philosophy and Psychology*, 6: 213-230, <https://doi.org/10.1007/s13164-014-0206-3>.
8. Woolfolk, R.L. (2013) 'Experimental Philosophy: A Methodological Critique', *Metaphilosophy*, 44(1-2):79-87, <https://www.jstor.org/stable/24441819>.

PSYCHOLOGIA POTOCZNA JAKO SKUTEK PROCESU GENERATYWNEGO

Michał Piekarski

Rozwijana obecnie kognitywistyka bayesowska zakłada, że procesy poznawcze można graficznie reprezentować za pomocą probabilistycznych sieci bayesowskich (Bayesian belief network) (Glymour, 2001; Pearl, 1988) Te zaś interpretuje się w kategoriach modeli generatywnych, które opisują zależności przyczynowe w świecie oraz ich związek z sygnałami sensorycznymi, będąc w istocie modelami statystycznym tego, w jaki sposób generowane są obserwacje (Friston, Parr & de Vries, 2017; Kwisthout, Bekkering & Van Rooij, 2017). W niniejszym wystąpieniu będę chciał pokazać, że modelowanie generatywne pozwala wyjaśnić mechanizmy generowania wysokopoziomowych przekonań tak jak je rozumie psychologia potoczna. Będę przy tym twierdzić, że tego typu przekonania, można interpretować jako obserwowalne z punktu widzenia agenta stany, których ukrytymi przyczynami są parametry modelu generatywnego, określane w literaturze jako przekonania bayesowskie (Bayesian beliefs) (Smith, Ramstead & Kiefer, 2022). W tym ujęciu oznacza to, że modelowanie generatywne możemy rozumieć albo jako (1) czynność wykonywaną przez naukowców, a która polega na tworzeniu sieci bayesowskiej, czyli graficznego modelu reprezentującego stochastyczne relacje pomiędzy różnymi zmiennymi dyskretnymi reprezentującymi np. takie a takie populacje neuronalne. W tym sensie proces rekapitulacji tej sieci, czyli budowa modelu generatywnego danego systemu, prowadzi badaczy do rozpoznania przekonań bayesowskich jako ukrytych przyczyn wyjaśniających wysokopoziomowe przekonania jako ich skutki; albo jako (2) wirtualny model kodowany przez system poznawczy i rozumiany jako informacyjna struktura tworzona przez „przekonania” tych systemów na temat świata i samych siebie. Jeżeli tak jest, to zatem (w uproszczeniu) to, co robią naukowcy (1), polega na rekapitulacji tego, co robią systemy poznawcze (2) (cf. Ramstead, Sakhivadivel & Friston, 2022).

HYBRYDOWE QUALIA – MECHANIZMY, RODZAJE, METODY BADAŃ

Robert Poczobut

Celem referatu jest analiza wybranych problemów teoretycznych dotyczących szczególnej klasy hybrydowych systemów poznawczych, których działanie prowadzi do wytworzenia hybrydowych qualiów. Przez „hybrydowe qualia” rozumiem subiektywne doznania percepcyjne (wzrokowe, słuchowe, dotykowe i inne) powstające w technologicznie zmodyfikowanych układach percepcyjnych. Dzięki zastąpieniu uszkodzonych komponentów naturalnych mechanizmów percepcyjnych przez ich syntetyczne odpowiedniki (neuroprotezy, implanty ślimakowe i siatkówkowe, bioniczne kończyny, urządzenia do substytucji sensorycznej etc.) możliwe jest przywrócenie utraconych zdolności percepcyjnych oraz ściśle z nimi związanych subiektywnych doznań - qualiów wzrokowych, słuchowych, dotykowych i innych. Możliwe jest również wytworzenie nowych rodzajów qualiów, które nie występują w układach biologicznych. W referacie omówię wybrane odmiany hybrydowych qualiów, mechanizmy ich powstawania, a także możliwe metody ich badania (ilościowe i jakościowe).

Bibliografia

1. Chalmers, David J. (1995). Absent qualia, fading qualia, dancing qualia. In Thomas Metzinger (ed.), *Conscious Experience*. Paderborn: Ferdinand Schöningh, s. 309--328.
2. Craver, Carl F. (2010). Prosthetic models. *"Philosophy of Science"*, 77(5), s. 840-851.
3. Gamez, David (2012). Empirically grounded claims about consciousness in computers. *"International Journal of Machine Consciousness"*, 4(2), s. 421–438.
4. Haikonen, Pentti O. (2007), *Robot Brains: Circuits and Systems for Conscious Machines*. Hoboken, NJ: Wiley & Sons.
5. Haikonen, Pentti O. (2009). Qualia and conscious machines. *"International Journal of Machine Consciousness"*, 1, nr. 2, s. 225–234.
6. Heersmink, Richard (2021), Varieties of Artifacts: Embodied, perceptual, Cognitive, and Affective, *"Topics in Cognitive Science"*, 13, (4), s. 573-595. DOI: <https://doi.org/10.1111/tops.12549>
7. Krauss, Patrick, Maier Andreas. (2020). „Will We Ever Have Conscious Machines? *Frontiers in Computational Neuroscience* 14, 556544. DOI: <https://doi.org/10.3389/fncom.2020.556544>.
8. Poczobut, Robert (2024). Czy świadomość jest niezależna od substratu? *"Roczniki Filozoficzne"*, t. LXXII, nr 2, s. 327-346. DOI: <https://doi.org/10.18290/rf24722.16>

PARADOKS STWIERDZANIA CZEGOŚ, CZEGO WIEDZIEĆ NIE MOŻNA

Patryk Popławski, Rafał Palczewski

Spośród różnych zasad rozważanych we współczesnej filozofii, wyróżnić można dwie: "Knowledge Norm of Assertion" (KNA), tj., że powinno być tak, że stwierdza się tylko to, co się wie, oraz "Ought Implies Can" (OIC), wedle której obowiązkowe jest tylko to, co jest możliwe. W referacie pokazujemy, że ich jednoczesna akceptacja prowadzi do paradoksu (sprzeczności), jeśli przyjmiemy postulowane przez nas dodatkowe empiryczne założenie, że są sytuacje, w których powinniśmy stwierdzić coś, czego nie możemy

wiedzieć. Paradoks przedstawimy zakładając Standardową Logikę Deontyczną (SDL), której język wzbogacamy o trzy operatory: wiedzy, asercji (stwierdzenia) oraz możliwości. Skupimy się na obronie paradoksu, czyli na wykazaniu, że faktycznie mamy tu do czynienia z problemem, dla którego trudno jest znaleźć proste rozwiązanie - inne niż podważenie uznawanych przez wielu myślicieli OIC (np. Kooi & Tamminga, 2010; Morscher, 2016) i KNA (np. Williamson, 2000), lub bronione przez nas założenia empirycznego. W celu pokazania, że paradoks zachodzi, omówimy trzy sytuacje, które naszym zdaniem potwierdzają trafność przyjętego przez nas założenia empirycznego, a także oddalimy potencjalne zarzuty, że w paradoksie ukryte są błędy, na przykład ekwiwokacji.

CONSCIOUSNESS AND MENTAL REPRESENTATION

Gerhard Preyer

Some philosophers, for example, Lycan, van Gulick, Dennett, and Flanagan, agree that self-consciousness is a virtual entity and not a real component of experience. This view is a variation of Hume's approach. According to Lycan (1996, 161), self-consciousness is only a construct. This concerns the problem of reference in relation to the de se requirement. However, Lycan provides a particular answer to the de se constraint.

The main questions in the structural analysis of consciousness are:

1. Is consciousness an "on/off affair" (Searle), is it empty (Sartre)—this notion goes back to Plato's Theaetetus—or do we experience consciousness in degrees (Lycan 1996, 39-40, and others, referencing Searle, Rey, and White)?
2. Is consciousness intentional (representational), or is it non-objective/non-conceptual?
3. What is the unity of consciousness (Brentano), and does it consist of inner perception (introspection)?
4. Are the five aspects of consciousness connected by a mental representation as part of an intentional relation?

Consciousness as self-consciousness is not an artificial entity or a form of higher-order consciousness. The reference problem concerns the issue of representation. Call this the problem of consequential representation. What is represented must already be familiar to us. The analysis is conducted using the concept of representation as evidence, distinguishing between adequate and inadequate fulfilment conditions.

NEUROESTETYKA 2.0: KONTYNUACJA, KOREKTA CZY ZERWANIE?

Piotr Przybysz

Celem referatu jest pokazanie, w jaki sposób w ciągu ostatnich 20-lat zmienił się neuroestetyczny program badań nad percepcją i poznaniem sztuki. Pod koniec XX-w V. Ramachandran i S. Zeki zaproponowali podejście, w ramach którego istotną rolę badań neuroestetycznych jest sformułowanie praw rządzących percepcją sztuki, określenie etapów percepcji estetycznej, rejestracja neuronalnych korelatów poczucia piękna oraz – generalnie – opisanie biologicznych uwarunkowań tworzenia i poznania sztuki (nazywam ten program „Neuroestetyką 1.0”). Po latach program ten spotkał się z krytyką, zgodnie z którą w badaniach neuroestetycznych należy odejść od redukcjonizmu charakterystycznego dla pierwszego etapu rozwoju badań, w większym stopniu uwzględniać kontekst, w jakim ma miejsce odbiór sztuki/tworzenie sztuki, a także – uznać istotną rolę czynników znaczeniowo-wiedzotwórczych i emocjonalno-ocennych

(Neuroestetyka 2.0). W referacie zestawiam i konfrontuję ze sobą oba te podejścia, próbuję ocenić ich moc eksplanacyjną oraz staram się rozstrzygnąć, czy nowa wersja tego programu wnosi coś nowego do neuronaukowych badań nad percepcją i poznaniem sztuki.

META-PROBLEM ŚWIADOMOŚCI: PERSPEKTYWA EMPIRYCZNA

Maciej Raś, Michał Wyrwa, Katarzyna Ziółkowska

Postulowanie wyjątkowego statusu świadomości fenomenalnej nierzadko jest wręcz dogmatem we współczesnych akademickich dyskusjach dotyczących świadomości. Wyrazem tego statusu jest tak zwany meta-problem świadomości, czyli kłopotliwość samego przekonania – tak zwanych intuicji problemowych – że świadomość jest fizykalnie nieredukowalnym zjawiskiem. Chociaż zagadnienie to rozważane dotychczas było przede wszystkim z perspektywy teoretycznej, to nieliczne wyniki empiryczne wskazują na raczej słabe intuicje problemowe. Należy jednak zauważyć, że dotychczasowe badania opierały się wyłącznie na kulturze anglojęzycznej i budzą pewne wątpliwości metodyczne. W naszym referacie przedstawimy wyniki eksperymentu przeprowadzonego wśród rodzimych użytkowników języka polskiego, których poprosiliśmy o ocenę możliwości epistemicznej i metafizycznej redukcji dwóch zjawisk: świadomego przeżycia bólowego i wody. Mimo podobieństwa do wcześniej publikowanych rezultatów, nasze podejście pozwala przedstawić meta-problem w nieco innym świetle, zarówno w kontekście uniwersalności kulturowej oraz sposobu interpretacji danych. W szczególności pokazujemy jak nasze i wcześniejsze wyniki mogą być interpretowane na korzyść tezy o nietrywialnej obecności intuicji problemowych wśród osób niezajmujących się akademicko świadomością

COGNITIVE BIASES AS AN ADAPTIVE STRATEGY IN AUTISM AND SCHIZOPHRENIA SPECTRUM: THE COMPENSATION PERSPECTIVE ON NEURODIVERSITY

Marcin Rządeczka

The presentation introduces a novel theoretical perspective on the role of cognitive biases within the autism and schizophrenia spectrum by integrating the evolutionary and computational approaches. Against the background of neurodiversity, cognitive biases are presented as primary adaptive strategies, while the compensation of their shortcomings is a potential cognitive advantage. It is crucial to delineate how certain subtypes of autism represent a unique cognitive strategy to manage cognitive biases at the expense of rapid and frugal heuristics. In contrast, certain subtypes of schizophrenia emerge as distinctive cognitive strategies devised to navigate social interactions, albeit with a propensity for overdetecting intentional behaviors. In conclusion, the presentation emphasizes that while extreme manifestations might appear non-functional, they are merely endpoints of a broader, primarily functional spectrum of cognitive strategies. The central argument hinges on the premise that cognitive biases in both autism and schizophrenia spectrum serve as compensatory mechanisms tailored for specific ecological niches.

<https://www.frontiersin.org/journals/psychiatry/articles/10.3389/fpsy.2023.1291854/full>

INTEGRACJA TEORII PRZYWIĄZANIA Z KOGNITYWISTYKĄ: NOWE PERSPEKTYWY W ZROZUMIENIU ROZWOJU SPOŁECZNEGO I POZNANIA

Joanna Sidor

Teoria przywiązania Johna Bowlby'ego i Mary Ainsworth stanowi jeden z fundamentalnych elementów psychologii rozwojowej i społecznej. W ostatnich latach rośnie zainteresowanie integracją teorii przywiązania z podejściem kognitywistycznym, co otwiera nowe perspektywy w zrozumieniu wpływu wczesnych relacji przywiazaniowych na rozwój poznania społecznego i funkcjonowanie interpersonalne. W wystąpieniu przedstawię aktualne badania i teorie, które próbują połączyć te dwa obszary. Bazując na pracach badaczy takich jak Peter Fonagy, Mario Mikulincer oraz Chris Frith, omówię, w jaki sposób styl przywiązania wpływa na mechanizmy poznawcze, takie jak mentalizacja, przetwarzanie predyktywne oraz regulacja emocji. Szczególną uwagę poświęcę badaniom z zakresu neurokognitywistyki, które pokazują, jak wczesne doświadczenia przywiazaniowe kształtują struktury mózgowe odpowiedzialne za empatię i teorię umysłu.

W trakcie wystąpienia zaprezentuję również krytyczne refleksje nad ograniczeniami klasycznej teorii przywiązania, podkreślając, że kognitywistyczne podejście może dostarczyć bardziej złożonego modelu wyjaśniającego interakcje między emocjami a procesami poznawczymi. Przedstawię także przykłady z najnowszych badań, które ukazują, jak różne style przywiązania wpływają na tworzenie się poznawczych uprzedzeń oraz na decyzje podejmowane w kontekście społecznym.

Na zakończenie wskażę możliwe przyszłe badania w tym obszarze. A celem wystąpienia jest zainicjowanie dialogu na temat tego, jak teoria przywiązania może ewoluować w ramach współczesnej kognitywistyki, aby lepiej odpowiadać na wyzwania związane z rozwojem społecznym i poznawczym jednostki.

MUZYCZNA AFORDANCJA CZY REPREZENTACJA

Tomasz Szubart

Koncepcja „afordancji muzycznej” (AM) w ciągu ostatnich lat zyskała na popularności jako element modelu wyjaśniającego doświadczenie muzyczne. Szczególnie z perspektywy ucieleśnieniowej, ujęcie muzyki jako „oferującej” pewne możliwości zachowań podmiotowi poznania wydaje się atrakcyjne. Z punktu widzenia filozofii kognitywistyki muzyki (jaki przyjmujemy tutaj), warto jednak zwrócić uwagę na wartość eksplanacyjną AM. Menin i Schiavio (2012) referują szereg problemów metodologicznych związanych z koncepcją afordancji, gdy zastosowana jest ona do opisu doświadczenia muzycznego, a głównym z nich jest niejasność samego pojęcia. Jednocześnie twierdzą oni jednak, że „ujęcie doświadczenia muzycznego jako nadbudowanego na percepcji słuchowej z elementami składowymi, które są analizowalne, jest ujęciem naiwnym i nieuzasadnionym”. Celem tego artykułu jest analiza krytyczna wartości eksplanacyjnej koncepcji AM i wskazanie, że pomimo niektórych wartościowych jej zastosowań, np. do opisu powiązania motoryki z muzyką, AM – w aktualnej formie – nie pozwala na wyjaśnienie istotowych elementów doświadczenia muzycznego, jakimi są np. doświadczenie emocji muzycznych oraz rozumienie muzyki. W pracy argumentuję, że niektóre reprezentacjonalistyczne, klasyczne już, badania, np. na gruncie neurobiologii poznawczej lepiej

zdają sprawę, bardziej klarownie opisują i ogólnie wyjaśniają, na czym polega funkcjonowanie doświadczenia muzycznego.

EDUKACJA DOMOWA W UJĘCIU TRADYCJI POZNANIA UCIELEŚNIONEGO. PRZYPADEK SZKOŁY W CHMURZE

Mateusz Tofilski, Filip Stawski

Wraz z ugruntowaniem pozycji tradycji badawczej poznania ucieleśnionego w obrębie nauk kognitywnych, można wskazać na jej rosnący wpływ na inne dyscypliny badawcze. Przykładem może być tu pedagogika i badania nad edukacją (w tym neurodydaktyką). Jednocześnie poza próbą przeniesienia podejścia ucieleśnionego na konkretne praktyki pedagogiczne i metody dydaktyczne, wśród których można znaleźć zarówno pozytywne przykłady jak i szereg neuromitów i uproszczeń (Dekker i in., 2012; Grospietsch, 2021; Cipora, Szczygieł, 2014), należy zwrócić uwagę również na sam model rozumienia systemu poznawczego człowieka i jego rozwoju (Macrine, Fugate, 2022; Joldersma, 2014). Podkreślana jest tu zarówno rola ciała w procesach poznawczych jak i aktywnej interakcji agenta z otoczeniem, znoszącej twardą dychotomię na linii podmiot-przedmiot („Najwyraźniej, jeśli poznanie rozwija się poprzez interakcje agent-środowisko, to „stara szkoła” nauczania, w której uczniowie siedzą przy swoich biurkach obserwując nauczycieli przy tablicach, zapamiętując formuły lub studiując wykresy, powinna zostać zastąpiona metodą nauczania, która rozpoznaje i wykorzystuje wkład, jaki wątki ciała i środowiska wnoszą do poznania” (Shapiro, 2022)). Z tej perspektywy interesujące wydaje się podjęcie, w obrębie szeroko pojętego ucieleśnienia, analizy środowisk edukacyjnych funkcjonujących w sposób alternatywny do tradycyjnej szkoły. Dobrym przykładem jest tu edukacja domowa, czyli forma kształcenia oparta o samoregulowane i samokierowane uczenie się (self-directed learning), w której proces nabywania wiedzy kształtowany jest przez ucznia i jego otoczenie i nie odbywa się w tradycyjnej sali lekcyjnej. W ostatnich latach obserwowany jest wyraźny wzrost liczby uczniów edukacji domowej (Fundacja Edukacji Domowej, 2023), któremu nie towarzyszą jednak systematyczne badania empiryczne (Krawiec, TłuściakDeliowska, 2020). Celem wystąpienia jest analiza edukacji domowej, na przykładzie Szkoły w Chmurze (SwCh) - największej placówki edukacji domowej w Polsce, właśnie jako środowiska edukacji i rozwoju poznawczo-emocjonalnego. Wystąpienie będzie oparte o bieżącą literaturę, podejmującą tę tematykę (Neuman, 2020; English, 2013; Collins, Halverson, 2010; Almary, Karaali, 2016) jak i obserwacje wynikające z pracy w tak ukształtowanym środowisku edukacyjnym oraz autorskie badania na temat poczucia dobrostanu i podejścia do nauki wśród uczniów SwCh.

Bibliografia

1. Almary A., Karaali A. (2016). Flipped Education: Transitioning to the Homeschool Environment. *Cogent Education* 3 (1).
2. Cipora K., Szczygieł M. (2014). Fałszywe przekonania na temat działania mózgu i zjawisk psychicznych, czyli neuromity i psychomity w edukacji. *Edukacja* 14(2), 53-66.
3. Collins A., Halverson R. (2010). The Second Educational Revolution: Rethinking Education in the Age of Technology. *Journal of Computer Assisted Learning* 26, 18-27.
4. Dekker S., Lee N., Howard-Jones P., Jolles J. (2012). Neuromyths in Education: Prevalence and Predictors of Misconceptions among Teachers. *Front. Psychology* 3:429.
5. English R. (2013). The Most Private Private Education: Home Education in Australia. *Home School Researcher*, 29(4), 1-7

6. Fundacja Edukacji Domowej. (2023). *Nowa jakość czy patologia? Edukacja domowa w Polsce. Raport Fundacji Edukacji Domowej.*
7. Grospietsch F., Lins I. (2021). Review on the Prevalence and Persistence of Neuromyths in Education - Where We Stand and What is Still Needed. *Front. Educ.* 6:665752
8. Joldersma, C. W. (2014). Neuroscience, education, and a radical embodiment model of mind and cognition. *Philosophy of Education Archive*, 263-272.
9. Krawiec, M., & Tłuściak-Deliowska, A. (2020). Edukacja domowa jako alternatywna forma realizacji obowiązku szkolnego. Stan polskich badań i perspektywy badawcze. *Przegląd Pedagogiczny*, 1, 191–202.
10. *Movement Matters. How Embodied Cognition Informs Teaching and Learning* (2022). Macrine Sh., Fugate J. (ed.). Cambridge MA, London: The MIT Press.
11. Neuman A. (2020). Ask the Young: What Homeschooled Adolescents Think About Homeschooling. *Journal of Research in Childhood Education*, 34(4), 566-582.
12. Shapiro L. (2022). Foreword. [In:] Sh.Macrine, J. Fugate (eds.) *Movement Matters. How Embodied Cognition Informs Teaching and Learning*. Cambridge MA, London: The MIT Press.

TECHNOLOGIA W SŁUŻBIE MORALNOŚCI: WZMOCNIENIA MORALNE A AUTONOMIA JEDNOSTKI W ŚWIETLE UMYŚLU ROZSZERZONEGO

Barbara Tomczyk

Wzmocnienia poznawcze, oparte na najnowszej technologii, są obecnie coraz częściej stosowane i motywują rozległą dyskusję na temat ich wpływu na autonomię jednostki i autentyczność jej działania. W moim wystąpieniu mam zamiar skupić się na wzmocnieniach, które mają na celu ulepszenie działania jednostki pod względem jego zgodności z przyjętymi zasadami moralności. Po krótkim przedstawieniu relacji pomiędzy wzmocnieniami poznawczymi, a moralnymi i zaprezentowaniu przykładów obu rodzajów wzmocnień, wskażę na dwa podejścia wobec technologicznego wzmocnienia kompetencji do działania moralnego: zastosowanie biowzmocnień, polegających na bezpośredniej ingerencji w organizm jednostki za pomocą neurofarmaceutyków lub innych artefaktów, oraz poprzez asystenta SI. Wybór drugiej z owych metod jest motywowany obawą, że pierwsza z nich zagraża autonomii jednostki i wolności jej działania. Obawę tę jednak, jak głoszą zwolennicy umyślu rozszerzonego, można znieść poprzez potraktowanie wzmocnienia jako części rozszerzonego podmiotu poznawczego lub moralnego, który człowiek tworzy wraz z artefaktem, a nie jako zewnętrznej ingerencji w autonomię człowieka. W wystąpieniu wskażę na wątpliwości dotyczące tej strategii, jej konsekwencje społeczne, oraz określę warunki rozszerzonej podmiotowości moralnej.

HOW TO THINK WITH OBJECTS? REVISITING NON- REPRESENTATIONAL COGNITIVE ARTIFACTS

Marcin Trybulec, Hans Joachim Greif

The issue Of cognitive artifacts (CA) is central to situated cognition and extended mind research programs. The concept of CA is used in thought experiments and empirical research to support the claim that cognition is co-constituted by material entities. In recent decade there has been a growing conviction that the concept of CA is still understudied and requires in-depth reflection.

The paper weaves together philosophical analysis with cognitive semiotics to extend and deepen existing theories of CAs. While the standard approach to CAS explicitly draws attention to their representational dimension, we propose to defend a concept of CAS that are meaningful without being representational. We argue that it is possible and viable to conceptually distinguish a special class of artifacts that fulfill cognitive roles without performing representational functions.

With reference to cognitive semiotics, we argue against Fasoli's critique of ecological cognitive artifacts as defined by Heersmink. First, cognitive semiotics proposes a set of characteristics of the representational relation: it emerges from the interactions between object and user and requires its user to appreciate the duality between expression and content as an asymmetrical relation. Second, cognitive semiotics distinguishes between reality and pictorial modes of experiencing semiotic objects. We apply this framework to explore what happens when an artifact is experienced in reality mode, that is, when its representational function is either disregarded by the user or when it has no representational function to begin with. On the basis of four examples from the literature (file structure visualization, hotel key weight, intelligent use of space, Tower of Hanoi isomorph), we propose that there exists a class of cognitive artifacts that can be meaningful in a technical sense with respect to their users' goals and needs without either being representational or having their representational functions recognized as such.

Our argument emphasizes the ecological importance of direct interaction with the external environment for cognitive processes, by showing that ecological cognitive artifacts do not necessarily rely on external representations. In this way the paper contributes to understanding varieties of ways in which the extension of cognition happens.

PODEJMOWANIE DECYZJI MORALNYCH WŚRÓD OSÓB Z AFANTAZJĄ

Jakub Uberna

W ostatnich latach zjawisko afantazji, czyli niskiej zdolności lub całkowitego braku zdolności do tworzenia wyobrażeń wizualnych, przyciągnęło coraz większą uwagę badaczy. Choć już Galton (1880) zauważył istnienie tego fenomenu, dopiero niedawno badania nad nim zyskały na intensywności. Przełomowym momentem było opisanie przypadku mężczyzny, który utracił zdolność tworzenia wyobrażeń, opisanego przez Zemana w 2010 roku, a także nadanie temu zjawisku nazwy "afantazja" (Zeman, 2015). Osoby z afantazją stanowią fascynującą próbkę badawczą— mimo znacznych trudności w tworzeniu wyobrażeń wizualnych, nie wykazują one istotnych problemów w codziennym życiu ani w zadaniach wymagających wizualizacji. Sugeruje to, że mogą stosować alternatywne strategie rozwiązywania problemów, co podkreśla zdolności adaptacyjne naszego umysłu w obliczu deficytów oraz różnorodność zdolności poznawczych (Liu i Bartolomeo, 2023).

W interesującym badaniu przeprowadzonym przez Wickena, Keogha i Pearsona (2021) zbadano wpływ wyobraźni na emocje. Stwierdzono, że osoby z afantazją, w przeciwieństwie do grupy kontrolnej, nie doświadczały znaczącego wzrostu pobudzenia emocjonalnego podczas czytania opowieści bogatych w wizualne szczegóły, nawet jeśli dotyczyły one zagrożeń, takich jak atak rekina. Wyniki te sugerują, że brak zdolności do wizualizacji może osłabiać reakcje emocjonalne na opisywane sytuacje, co potwierdza rolę wyobraźni w generowaniu emocji.

W moim badaniu postanowiłem sprawdzić, czy te różnice w przeżywaniu emocji przekładają się na podejmowanie decyzji przez osoby z afantazją, czy też pozostają jedynie na poziomie emocjonalnym.

Podczas wystąpienia skupię się na prowadzonym przeze mnie badaniu oraz powiązanych zagadnieniach teoretycznych. Celem badania jest zbadanie związku między indywidualnymi różnicami w zakresie zdolności tworzenia wyobrażeń wizualnych (afantazja) a preferencją kierowania się etyką utylitarystyczną lub deontologiczną w rozwiązywaniu dylematów moralnych. Badanie ma na celu ustalenie, czy osoby z afantazją preferują bardziej utylitarne rozwiązania dylematów moralnych w porównaniu do populacji ogólnej, gdy przedstawione zostaną im silnie konfliktowe sytuacje wymagające rozwiązania. Dodatkowym celem jest zbadanie, czy efekt ten jest wyjaśniany przez emocje związane z procesem wizualizacji dylematów etycznych, zgodnie z literaturą naukową na ten temat.

“COGNITIVE SCIENCE FICTION”? O RADYKALNYM POTENCJALE KOGNITYWISTYKI SPOŁECZNO- KULTUROWEJ

Witold Wachowski

Można odnieść wrażenie, że kognitywistyczny heksagon odchodzi do lamusa. Nauki poznawcze nie stały się – jak oczekiwano (zob. Gardner, 1985) – konsekwentnie zunifikowaną kognitywistyką. Zbliżyły się za to do swego rodzaju psychologii (Gentner, 2010; Nunez i in., 2019). Multidyscyplinarny krajobraz badań zdominowany został tutaj przez indywidualizm poznawczy, zabrakło za to silnego partnerskiego udziału antropologii (Bender i in., 2010). Być może – stało się dobrze i nie należy ubolewać nad taką ewolucją nauk poznawczych. Chciałbym jednak rozpatrzyć inny scenariusz. Oparty jest na potencjale obecnego w kognitywistyce nurtu badań nad poznaniem rozproszonym (DCog), znanego głównie z etnograficznych badań nad poznaniem (np. Hutchins, 1995; Nersessian, 2022). Pokażę, jakie możliwości daje DCog w zakresie wyjaśniania oraz integracji nauk poznawczych i na ile kontynuuje tradycję badawczą komputacjonizmu, a przy okazji odniosę się do nieporozumień (zwykle filozoficznych) utrudniających właściwe jego rozumienie jako ramy teoretycznej i aplikacji empirycznych.

PERSPEKTYWA CZŁOWIEKA W INTERAKCJACH Z ROBOTAMI SPOŁECZNYMI. ANALIZA I POMIAR POSTAW LUDZI WOBEC ROBOTÓW SPOŁECZNYCH

Aleksandra Wasielewska

Roboty zyskują coraz większy udział w rozmaitych obszarach naszego codziennego życia, a ich zaangażowanie w bliskie interakcje z ludźmi będzie się zwiększać. Rosnąca popularność robotów sprawia, iż nieuchronnie stają się one częścią naszego społecznego ekosystemu (por. Palomäki i in., 2018: 3-4). Taki ekosystem nie obejmuje wyłącznie rzeczywistych, fizycznych robotów, ale także roboty wizualne i fikcyjne. Wszystkie one stanowią coraz bardziej “naturalną” część szerszej, technologicznej rzeczywistości, która nas otacza. Dotyczy to w szczególności robotów społecznych, ze względu na ich (częściowo lub całkowicie) autonomiczne zachowanie, zdolność do komunikacji i do interakcji z innymi agentami społecznymi.

W obliczu powyższego zjawiska, badanie postaw ludzi wobec robotów społecznych dostarcza cennych informacji na temat perspektywy człowieka w tych interakcjach. Informacje te, a więc wyniki badań postaw ludzi wobec robotów społecznych mają wartość zarówno poznawczą jak i praktyczną. Z perspektywy poznawczej pozwalają bowiem na lepsze zrozumienie motywacji, przebiegu oraz wpływu interakcji człowieka z robotem społecznym (por. M.in. Diaz i in., 2011; Nomura i in., 2008). Co więcej, mogą przyczynić się do odkrycia przyczyn pewnych ludzkich uprzedzeń. Dodatkowo, jak wskazuje Wykowska (2020), badania dotyczące interakcji człowiek-robot umożliwiają wzięcie pod lupę ludzkiego systemu poznania społecznego i zbadania jego uniwersalności czy elastyczności. Praktyczne korzyści tego typu analiz to przede wszystkim dostarczenie rozwiązań dla projektów robotów oraz wskazówek dotyczących tego, jak udoskonalać interakcje ludzi z robotami już istniejącymi. Dodatkowo wyniki badań postaw wobec robotów społecznych mogą okazać się pomocne w przewidywaniu potencjalnych konsekwencji interakcji ludzi z robotami.

Niniejsze wystąpienie dotyczyć będzie autorskich badań dotyczących właśnie postaw ludzi wobec robotów społecznych. W swojej pracy podejmuję tę tematykę na trzech płaszczyznach: analizy języka naturalnego, analizy postaw deklarowanych oraz analizy eksperymentalnej.

Choć zainteresowanie postrzeganiem społecznym robotów wyrażanym w języku naturalnym w ostatnich latach rośnie, do tej pory nie został jednak przygotowany korpus takich wypowiedzi. Opracowany przeze mnie Korpus mowy o robotach społecznych (Corpus of Speech About Robots; COSAR) powstał po to, aby wypełnić tę lukę. COSAR to ręcznie anotowany korpus, w którym wyróżnione zostały sformułowania, pozwalające na identyfikację postaw wobec realnie istniejących robotów oraz odniesień do science fiction lub fikcyjnych postaci robotów. Na korpus składają się komentarze dotyczące wyselekcjonowanych filmów z serwisu YouTube przedstawiających 16 robotów społecznych. Niniejszy referat zawierać będzie omówienie głównych wyników analiz danych korpusowych.

Ponadto, omówię wyniki badania empirycznego, w którym poddałam testowi rozróżnienie postaw wobec robotów na postawy społeczne i praktyczne, to znaczy odpowiednio: postawy, przejawiane przed interakcją z konkretnymi robotami oraz postawy, pojawiające się w trakcie lub po takiej interakcji. Za pomocą istniejących już (NARS oraz BHNU, Pochwatko i in., 2015; SPA, Fortuna i in., 2023) i zaadaptowanych przeze mnie (GAToRS, Koverola i in., 2022; HRIES, Koverola i in., 2022) kwestionariuszy, dokonałam ilościowego pomiaru postaw wobec robotów przed i po kontakcie z robotem prezentowanym na filmie wideo (badanie online, przeprowadzone w schemacie pretest-posttest-retest, N=318). W badaniu dokonałam także jakościowego pomiaru postaw. W referacie wskażę, jak te dwa rodzaje wyników - dotyczące postaw, które można zaobserwować w języku naturalnym oraz postaw deklaracyjnych, które ujawnią się w wynikach badania empirycznego - korespondują ze sobą.

Bibliografia

1. Díaz, M., Nuno, N., Saez-Pons, J., Pardo, D. E., & Angulo, C. (2011, March). Building up child-robot relationship for therapeutic purposes: From initial attraction towards long-term social engagement. In 2011 IEEE International Conference on Automatic Face & Gesture Recognition (FG) (pp. 927-932). IEEE.
2. Fortuna, P., Wróblewski, Z., & Gorbaniuk, O. (2023). The structure and correlates of anthropocentrism as a psychological construct. *Current Psychology*, 42(5), 3630-3642.
3. Koverola, M., Kunnari, A., Sundvall, J., & Laakasuo, M. (2022). General attitudes towards robots scale (GAToRS): A new instrument for social surveys. *International Journal of Social Robotics*, 14(7), 1559-1581.
4. Nomura, T., Kanda, T., Suzuki, T., & Kato, K. (2008). Prediction of human behavior in human-robot interaction using psychological scales for anxiety and negative attitudes toward robots. *IEEE transactions on robotics*, 24(2), 442-451.

5. Palomäki, J., Kunnari, A., Drosinou, M., Koverola, M., Lehtonen, N., Halonen, J., ... & Laakasuo, M. (2018). Evaluating the replicability of the uncanny valley effect. *Heliyon*, 4(11).
6. Pochwatko, G., Giger, J. C., Różańska-Walczuk, M., Świdrak, J., Kukiełka, K., Możaryn, J., & Piçarra, N. (2015). Polish version of the negative attitude toward robots scale (NARS-PL). *Journal of Automation Mobile Robotics and Intelligent Systems*, 9.
7. Spatola, N., Kühnlenz, B., & Cheng, G. (2021). Perception and evaluation in human–robot interaction: The Human–Robot Interaction Evaluation Scale (HRIES)—A multicomponent approach of anthropomorphism. *International Journal of Social Robotics*, 13(7), 1517-1539.

KOGNITYWISTYKA A RÓŻNORODNOŚĆ POZNAWCZA: KU NOWYM MODELOM UMYŚLÓW

Daniel Żuromski

Współczesne badania nad poznaniem i umysłem przechodzą od wyjaśnień skoncentrowanych na jednostkowym podmiocie do „szerokiego podejścia”, uwzględniającego środowisko społeczno-kulturowe (Miłkowski i in., 2018). Mechanizmy społeczno-kulturowe stają się zatem kluczowymi elementami w eksplanacyjnym arsenale kognitywistyki (Thagard 2008; Żuromski, 2020). Jednakże włączenie kultury do tego arsenału wyjaśniających mechanizmów kognitywistyki rodzi pewne „napięcie” – kognitywistyka dąży bowiem do tworzenia uniwersalnych modeli poznania i umysłu, podczas gdy badania w takich dziedzinach jak antropologia kulturowa (Bender 2020), psychologia międzykulturowa (Norenzayan, Choi, Peng 2007; Nisbett 2011) oraz neuronauka kulturowa (Chiao, Ambady 2007; Chiao 2009; Chiao i in. 2016; Han i in. 2013; Han 2017) wskazują na różnorodność poznawczą i neuronalną mieszkańców różnych kultur. To „napięcie” określe w moim referacie jako „postawę kognitywistyki wobec różnorodności poznawczej”. Okazuje się, że generuje ono szerokie spektrum postaw – od ignorowania różnorodności poznawczej po jej apologetyczną afirmację.